

Kouluympäristön ja -yhteisön tarkastusten toteuttaminen on parantunut – tilannetieto tukee yhteisöllistä opiskeluhoitotyötä

PÄÄLÖYDÖKSET

- Kouluympäristön ja yhteisön tarkastusten toteuttaminen on parantunut huomattavasti viimeisen vuosikymmenen aikana.
- Viidenneksessä peruskouluja tarkastus ei ole toteutunut aikataulun mukaisesti tai sen toteutuksesta ei ole tietoa.
- Tarkastusten toteuttamisessa on suurta alueellista vaihtelua.
- Tarkastukset toteutetaan monialaisesti, mutta oppilaiden ja huoltajien osallisuudessa on kehitettävää.
- Yhteisön hyvinvointia arvioidaan tarkastuksessa heikemmin kuin ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta.

Terveellinen ja turvallinen kouluympäristö sekä hyvinvoiva koulu yhteisö ovat oppilaiden kasvun, kehityksen ja oppimisen perusedellytyksiä. Niistä huolehtiminen on laaja, monialaista asiantuntemusta edellyttävä tehtävä, joka on annettu useiden eri viranomaisten tehtäväksi. Terveystarkastuslain (1326/2010) mukaan kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvointia tulee tarkastaa kolmen vuoden välein.

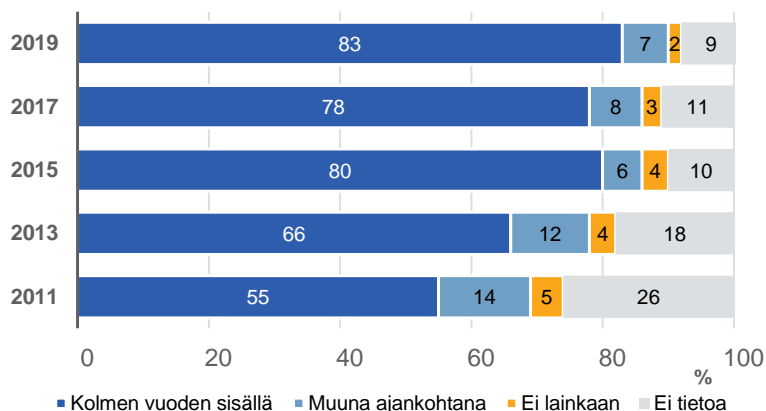
Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) tuo opiskeluympäristöstä ja yhteisöstä huolehtimisen kaikkien kouluissa työskentelevien tehtäväksi. Tarkastukset ovat osa koulun yhteisöllistä opiskeluhoitotyötä ja ne toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden sekä oppilaiden ja huoltajien kanssa.

Tässä julkaisussa tarkastellaan tarkastusten toteutumista, yhteistyötä ja sisältöjä peruskouluissa sekä niissä tapahtuneita muutoksia. Tiedot on kerätty osana Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa -tiedonkeruita vuosina 2011–2019.

Tulokset

Tarkastusten toteuttaminen on parantunut

Vuonna 2019 peruskouluista 83 prosenttia ilmoitti, että tarkastus on tehty viimeisen kolmen vuoden sisällä (kuvio 1). Kouluista 9 prosenttia ei tiennyt edellisen tarkastuksen ajankohtaa ja kahdessa prosentissa kouluista tarkastusta ei ollut tehty lainkaan. Tarkastusten toteuttaminen on parantunut seuranta-aikana vuodesta 2011 lähtien.

Kuvio 1. Kouluympäristön ja -yhteisön tarkastuksen toteuttaminen vuosina 2011–2019, koulujen prosenttiosuudet.

Vuoden 2019 tiedonkeruussa maakuntien välillä oli eroja lain edellyttämän tarkastusaikataulun toteutumisessa. Viimeisen kolmen vuoden aikana tarkastettujen koulujen osuus oli pienin (65 %) Kymenlaaksossa ja suurin (91 %) Varsinais-Suomessa.

Tarkastukset toteutetaan monialaisessa yhteistyössä

Koulujen ilmoitusten mukaan vuonna 2019 tarkastukseen osallistuivat yleisimmin rehtorit (98 %), koulukiinteistöjen omistajan/huollon edustajat (85 %), terveystarkastajat (85 %) ja kouluterveydenhuollon edustajat (80 %) (kuvio 2). Myös koulun työsuojeluvaltuutettu, työterveyshuolto ja opettajien edustaja olivat usein mukana (68–75 %). Noin joka neljän-

Marke Hietanen-Peltola
etunimi.sukunimi@thl.fi

Kirsi Wiss
etunimi.sukunimi@thl.fi

Näin tutkimus tehtiin:

Kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastusta kuvaavat tiedot on kerätty osana TEAviisarin joka toinen vuosi toteutettavaa Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa -tiedonkeruuta.

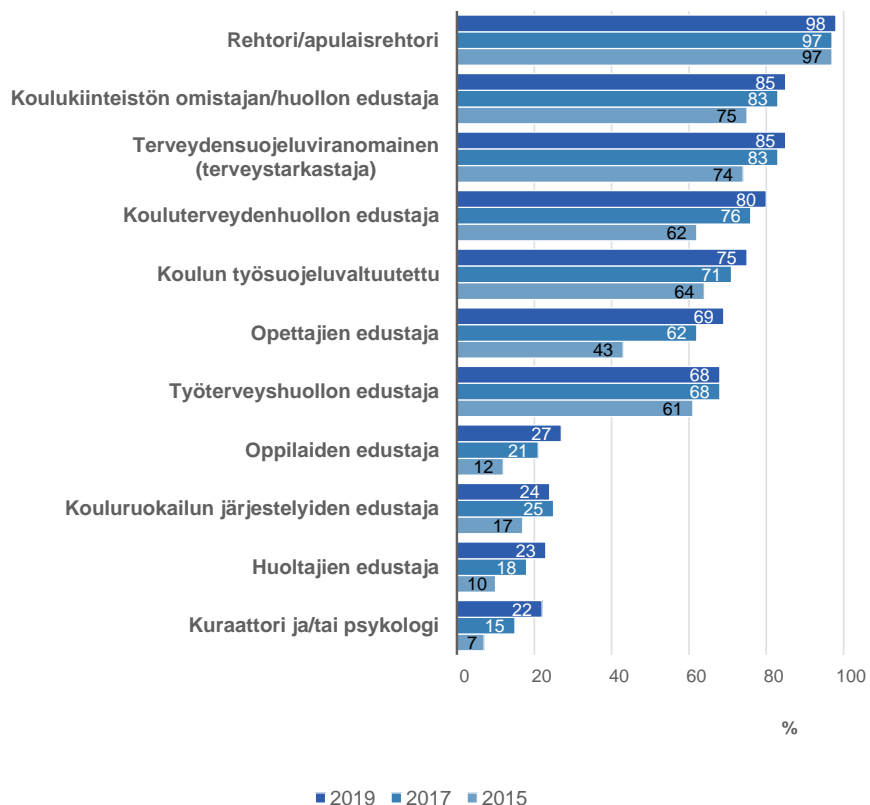
Tiedonkeruu lähetetään parittomina vuosina kaikkiin Manner-Suomen peruskouluin. Se osoitetaan koulujen rehtoreille. Tiedot pyydetään kokoamaan rehtorin ja koulun oppilashuoltoryhmän yhteistyönä.

Tiedonkeruun kattavuus:

2019: 2056 (91 %) koulua
 2017: 2073 (88 %) koulua
 2015: 2013 (80 %) koulua
 2013: 2022 (74 %) koulua
 2011: 2084 (72 %) koulua

nessä koulussa oppilaiden (27 %) ja huoltajien edustajat (23 %) olivat osallistuneet tarkastukseen joko tuottamalla tietoa tai osallistumalla varsinaiseen tarkastustilaisuuteen.

Tarkastuksen monialaisuus on parantunut vuosien kuluessa ja ne toteutetaan aiempaa useamman tahon yhteistyönä.

Kuvio 2. Kouluympäristön ja -yhteisön tarkastamiseen osallistuneet tahot vuosina 2015–2019, koulujen prosenttiosuudet.

Tarkastuksen sisällöt

Koulujen, joissa tarkastus oli tehty kolmen vuoden sisällä, viimeisimmässä tarkastuksessa oli yleisimmin arvioitu melua, valaistusta, lämpötilaa ja ilmanvaihtoa (97 %), tilojen käyttöä, soveltuvuutta, esteettömyyttä ja ergonomisuutta (92 %) sekä tapaturmavaaroja sisätiloissa (91 %) (kuvio 3). Tapaturmavaarat ulkotiloissa (81 %) ja kouluruokailun järjestelyt (74 %) kuuluivat tarkastuksen sisältöihin harvemmin. Tarkastusten sisällöissä ei ollut tapahtunut selkeitä muutoksia neljän vuoden seuranta-ajalla.

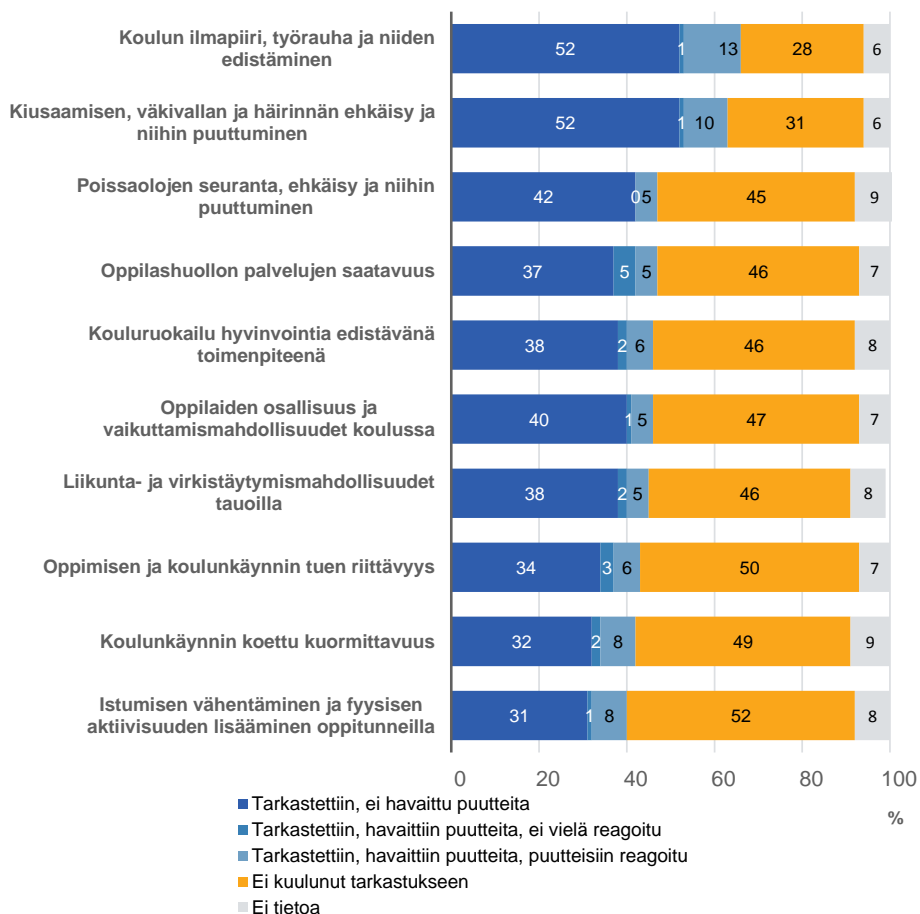
Yhteensä 1112 koulussa (69 % tarkastetuista) oli viimeisimmässä tarkastuksessa havaittu meluun, valaistukseen, lämpötilaan, ilmanvaihtoon ym. liittyviä puutteita. Näistä kouluista 27 prosentissa havaitut puutteet olivat vielä syksyllä 2019 korjaamatta. Tilojen käyttöön, soveltuvuuteen, esteettömyyteen ja ergonomisuuteen liittyviä puutteita ilmoitti 443 koulua (29 % tarkastetuista). Näistä 56 prosentissa havaittuja puutteita ei ollut vielä syksyllä 2019 korjattu. Tapaturmavaaroja sisätiloissa havaittiin 217 koulussa ja tapaturmavaaroja ulkotiloissa 449 koulussa. Sisätilojen tapaturmavaarat olivat korjaamatta yhteensä 103 koulussa ja ulkotilojen tapaturmavaarat yhteensä 180 koulussa syksyllä 2019.

Kuvio 3. Viimeisimmän tarkastuksen kouluympäristöön terveellisyteen ja turvallisuuteen liittyvät sisällöt, löydökset ja toimenpiteet. Koulujen prosentiosuudet, joissa tarkastus oli tehty kolmen vuoden sisällä.

Koulu yhteisön hyvinvointiin liittyvät asiat huomioitiin tarkastuksissa fyysisiä olosuhteita heikommin (kuvio 4). Niiden arviointi oli kuitenkin viime vuosina yleistynyt erityisesti niissä kouluissa, joissa tarkastus oli tehty kolmen vuoden sisällä. Ilmapiiri ja työrauha arvioitiin tarkastuksessa 66 prosentissa (58 % vuonna 2017) kouluista. Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisy ja niihin puuttuminen kuuluivat viimeisimmän tarkastuksen sisältöihin 64 prosentissa (54 % vuonna 2017) ja poissaolojen seuranta, ehkäisy ja puuttuminen 47 prosentissa (38 % vuonna 2017) kouluista.

Koulun ilmapiiriin, työrauhaan ja niiden edistämiseen liittyviä puutteita ilmoitti yhteensä 229 koulua (27 % tarkastetuista). Näistä 94 prosentissa havaittuihin puutteisiin oli reagoitu syksyyn 2019 mennessä. Yhteensä 183 koulussa (17 % tarkastetuista) oli viimeisimmässä tarkastuksessa havaittu puutteita kiusaamiseen sekä väkivallan ja häirinnän ehkäisyssä ja niihin puuttumisessa. Havaittuihin puutteisiin oli syksyyn 2019 mennessä reagoitu jo 173 koulussa. Opiskeluhoitopalvelujen saatavuuteen liittyviä puutteita ilmoitti 178 koulua ja oppimisen sekä koulunkäynnin tuen riittävyyteen liittyviä puutteita 166 koulua.

Kuvio 4. Viimeisimmän tarkastuksen koulu-yhteisön hyvinvointiin liittyvät sisällöt, löydökset ja toimenpiteet. Koulujen prosenttiosuudet, joissa tarkastus oli tehty kolmen vuoden sisällä.

Tarkastusten tulosten käsittely henkilöstö-/opettajakokouksessa

Noin puolet kouluista (51 %) ilmoitti, että opettaja-/henkilöstökokouksessa oli keskusteltu ja päätetty toimenpiteistä koulun tarkastustulosten perusteella lukuvuosien 2017–2018 ja/tai 2018–2019 aikana. Joka viidennessä koulussa (22 %) tulokset oli esitelty ja niistä oli keskusteltu opettajakokouksessa. Kouluista 13 prosenttia ilmoitti, että tulokset oli jaettu tiedoksi ja 14 prosentissa kouluista, että niitä ei ollut käsitelty lainkaan.

Yhteenveto

Koulujen ympäristön terveellisyys ja turvallisuus sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastaminen lainmukaisesti kolmen vuoden välein on parantunut merkittävästi 2010-luvun aikana. Vuonna 2015 kouluista 55 prosenttia raportoi tarkastusten lainmukaisesta toteuttamisesta ja vuonna 2019 näin ilmoitti 83 prosenttia kouluista.

Tarkastusten toteutumista on osaltaan tukenut tähän tarkoitukseen laadittu kansallinen ohjeistus (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015), jossa kuvataan tarkastuksen prosessi, toimijat ja sisältö. Opas laadittiin laajassa yhteistyössä ja sen implementointiin sisältyi koulutusta tarkastukseen osallistuville eri ammattiryhmille.

Vaikka tarkastus toteutuu aikaisempaa paremmin, ilmoitti lähes viidennes (18 %) kouluista edelleen vuonna 2019, että tarkastusta ei ole toteutettu, sitä ei ole toteutettu sovitussa aikataulussa tai sen toteuttamisesta ei ole tietoa.

Tarkastusten toteuttamisen suuret alueelliset vaihtelut kertovat viranomaistoiminnan eroista. Lasten ja nuorten yhdenvertaisuus terveellisen ja turvallisen kouluympäristön ja hyvinvoivan yhteisön varmistamisen osalta ei täysin toteudu.

Tarkastusten monialainen toteuttaminen oli kehittynyt hyvään suuntaan seuranta-aikana. Kaikkien mukaan tarvittavien ammattilaisten tai edustajien osallistuminen tarkastukseen tai siihen tarvittavan tiedon tuottamiseen oli yleistynyt. Oppilaiden ja huoltajien osallistuminen oli yli kaksinkertaistunut, mutta oli silti edelleen vähäistä. Vain neljäsosa (23–27 %) kouluista ilmoitti heidän olleen mukana viimeisimmässä tarkastuksessa.

Tarkastuksen sisällöissä painottuvat ympäristön terveellisyyteen ja turvallisuuteen liittyvät teemat. Erityisesti korostuivat meluun, valaistukseen, lämpötilaan ja ilmanvaihtoon liittyvät asiat, joissa oli todettu paljon puutteita. Kouluympäristössä havaituista puutteista vain osa ilmoitettiin korjatuksi.

Koulun ilmapiiriä ja työrauhaa sekä kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää lukuun ottamatta yhteisön hyvinvointiin liittyvät asiat olivat kuuluneet viimeisimmän tarkastukseen sisältöön vain alle puolessa kouluista. Myös näissä todetut puutteet osin odottivat vielä toimenpiteitä.

Tarkastuksissa kertyvä tieto on tarkoitettu hyödynnettäväksi kunnissa ja myös kouluissa. Sen pohjalta kaikki tarkastukseen osallistuvat tahot voivat tunnistaa omaan tehtäväkenttäänsä sisältyviä kehittämiskohteita ja arvioida aiemmin tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksia. Tuloksista kannattaa tiedottaa kaikille koulussa toimiville ammattiryhmille ja myös oppilaille ja huoltajille. Tiedottamisen lisäksi tarvitaan yhteistä keskustelua siitä, mistä tulokset kertovat ja miten tilannetta tarvittaessa korjataan.

Kouluympäristön ja yhteisön tarkastus on työkalu oppilaiden hyvinvoinnin edistämiseen. Tarkastuksen edellyttämä tiedonkeruu sekä ympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin arviointi on hyvä lähtökohta koulun yhteisölliselle opiskeluhoitotyölle. Koulun opiskeluhoitoryhmän tuleekin olla tiiviisti mukana tarkastukseen liittyvässä tiedonkeruussa, tulosten arvioinnissa sekä erityisesti tarvittavien yhteisön hyvinvointiin liittyvien toimenpiteiden suunnittelussa, toteuttamisessa ja niiden onnistumisen arvioimisessa.

Lähteet

Hietanen-Peltola M & Korpilahti U. (toim.) 2015. Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos - Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. THL Ohjaus 7/2015. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-505-9>

Hietanen-Peltola M, Laitinen K, Autio E, Palmqvist R: Yhteisestä työstä hyvinvointia – opiskeluhoitoryhmä perusopetuksessa. Ohjaus 9/2018, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-137-9>

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2015. THL. Tilastokatsaus 2/2016. 11.05.2016. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2016051111637>

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2017. THL. Tilastoraportti 12/2018. 15.5.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018051424130>

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2019. THL. Tilastoraportti 15/2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020051938346>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

TEAvisari, www.teavisari.fi

Terveydenhuoltolaki 1326/2010.

Tämän julkaisun viite:

Hietanen-Peltola M, Wiss K (2021). Kouluympäristön ja -yhteisön tarkastusten toteuttaminen on parantunut – tilannetieto tukee yhteisöllistä opiskeluhoitotyötä. Tutkimuksesta tiiviisti 9/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-343-631-2 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-631-2>